

### ตอนที่ 3

4.3 “เมื่อก่อนลายสือไทยนับมี 1205 ศก บีมะแม พ่อขุนรามคำแหงหาใครใจในใจแลใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยจึงมี เพื่อขุนสุนันใส่ไว้”

ข้อความระหว่างบรรทัดที่ 9-11 นี้ มีความสำคัญเป็นพิเศษเกี่ยวกับ “ลายสือไทย” คือเมื่อก่อนมหาศักราช 1205 นั้น ยังไม่มี “ลายสือไทย” แต่พ่อขุนรามคำแหงได้ทรงคำริใส่ไว้ ลายสือไทยจึงมี เมื่อมหาศักราช 1205 นั้น

ข้อที่ควรศึกษาในตอนนี้ คือ ลายสือไทย - 1205 ศก บีมะแม - หา - ใครใจในใจ - ใส่ - เพื่อ.

(1) ลายสือไทย หมายความว่า หนังสือไทย ซึ่งอาจจะได้แก่ตัวอักษรไทยหรือข้อความที่เขียนเป็นตัวหนังสือก็ได้ ท่านผู้รู้ส่วนมากเห็นว่า หมายถึงตัวอักษรไทยบางท่านก็ไม่เห็นด้วย จึงมีปัญหาให้โต้เถียงกันว่า พ่อขุนรามคำแหงจะเป็นคนแรกที่บัญญัติอักษรไทยขึ้นใช้หรืออย่างไร ท่านผู้รู้ได้มีความเห็นแตกต่างกัน ซึ่งมีทั้งฝ่ายรับและฝ่ายปฏิเสธกล่าวคือ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรราชานุภาพ ทรงเห็นว่า “สมเด็จพระร่วงเจ้า พระองค์ที่มีพระนามจารึกไว้ว่า พ่อขุนรามคำแหง หรือที่เรียกกันในหนังสืออื่นมีหนังสือชินกาลมาลินีเป็นต้น ว่าพระยารามราช เป็นผู้คิดหนังสือไทยขึ้น เมื่อปีมะแมจุลศักราช 645 มหาศักราช 1205 ตรงกับพุทธศักราช 1826... เมื่อมีหนังสือไทยขึ้นแล้วกฎหมายก็ตั้งขึ้นต่อมา หรือกฎหมายเก่าที่มีอยู่แล้ว จึงได้เริ่มจกกลงและรักษามาในหนังสือไทย แต่ความรู้หนังสือไทยแพร่หลายเร็วมาก ชื่อนี้มีพยานเห็นได้ด้วยศิลาจารึกภาษาไทยรุ่นเก่า ใช้ตัวหนังสือไทยตามแบบของพระเจ้าขุนรามคำแหงทั่วทุกเมืองในราชอาณาจักรลานนาไทยตลอดขึ้นไปจนกรุงศรีสัตนาคณหุต เพราะความต้องการหนังสือสำหรับเขียนภาษาไทยมีอยู่ทุกประเทศที่ชาติไทยได้เป็นใหญ่ เมื่อเกิดแบบตัวหนังสือมีขึ้นทุกประเทศก็ยอมรับใช้หนังสือนั้น โยเห็นประโยชน์ มีต้องมีผู้โอบงคับบัญชา” (ตำนานกฎหมายเมืองไทยและประมวลคำอธิบายทางนิติศาสตร์ หน้า 2-3)

หลวงวิจิตรวาทการให้ความเห็นไว้ว่า “ปัญหาที่ว่าพ่อขุนรามคำแหง จะเป็นคนแรกที่บัญญัติอักษรไทยหรือไม่นั้น ก็มีข้อโต้เถียงกันอยู่มาก ศาสตราจารย์ เซเกส เห็นไปในทางที่ว่า พ่อขุนรามคำแหงไม่ใช่คนแรกที่บัญญัติอักษรไทยขึ้น เพราะก่อนสมัยพ่อขุน-

รามคำแหงนั้น ไทยก็มีหนังสือไทย ซึ่งศาสตราจารย์ เซเคส์ เรียกว่า อักษรไทยเดิม แต่ตามทางตรวจค้นปรากฏว่า ตัวอักษรไทยที่มีอยู่ก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้นไม่ใช่อักษรไทยเป็นอักษรมอญกับเขมรที่ไทยเอามาใช้เขียนภาษาไทย เมื่อเขียนไม่สะดวกโดยตัวอักษรไม่พอกับสำเนียงและภาษาที่เปลี่ยนแปลงบ้าง แต่รูปร่างของตัวอักษรก็คงเป็นอักษรมอญเขมรอยู่อย่างชัด พ่อขุนรามคำแหงได้บัญญัติตัวอักษรไทยขึ้น ซึ่งเมื่อพิจารณาที่ตัวอักษร ก็น่าคิดไปว่า พ่อขุนรามคำแหงเพียงแต่เอาตัวอักษรแบบมอญเขมรมาเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย แต่ความจริงนั้น การที่พ่อขุนรามคำแหงบัญญัติอักษรไทยขึ้น ข้อสำคัญไม่ได้อยู่ที่ตัวอักษร ข้อสำคัญอยู่ที่วิธีเขียน คือตัวอักษรมอญ เขมร มีตัวซ้อนที่เรียกว่า สังโยค พ่อขุนรามคำแหงได้เลิกวิธีสังโยค ซึ่งต้องนับว่าเป็นเคราะห์ดีของชาติไทยนักหนา เพราะว่าถ้าเรายังใช้วิธีสังโยคอยู่จนบัดนี้แล้ว ไทยเราจะไม่สามารถมีเครื่องพิมพ์ดีดใช้ได้เลย ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งคือสระ ซึ่งมอญ เขมร เอาไว้ข้างบนบ้าง ข้างล่างบ้าง พ่อขุนรามคำแหงบัญญัติให้เรียงอยู่ในบรรทัดเดียวกัน ซึ่งตรงกับวิธีเขียนของยุโรป พ่อขุนรามคำแหงไม่รู้หนังสือยุโรปเลย แต่มีความฉลาดตรงกันเข้าอย่างน่าอัศจรรย์ นอกจากนั้นพ่อขุนรามคำแหงยังเพิ่มวรรณยุกต์บอกสำเนียงไว้ให้ตรงตามสำเนียงไทย ข้อบัญญัติเหล่านี้ต้องนับว่าเป็นของใหม่ และถึงอย่างไร ๆ พ่อขุนรามคำแหงควรได้รับเกียรติยศว่า เป็นคนแรกที่บัญญัติ “ลายสือไท” (เอกสารประกอบการศึกษาวิชาภาษาไทยประจำภาคแรก คณะศิลปศาสตร์ปีที่ 1 หน้า 116-117 และจารึกพ่อขุนรามคำแหงกับคำอธิบาย หน้า 53-55)

ครั้นต่อมา หลังจากการสอบสวนค้นคว้าโดยละเอียดแล้ว หลวงวิจิตรวาทการ เชื่อว่า พ่อขุนรามคำแหงไม่ได้ทรงบัญญัติอักษรไทยเป็นครั้งแรก ดังที่ท่านกล่าวไว้ในหนังสืองานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย (หน้า 88) ว่า “ไทยมีหนังสือของไทยมาแต่โบราณกาล พ่อขุนรามคำแหงไม่ได้ทรงบัญญัติอักษรไทยเป็นครั้งแรก เป็นแต่ปรับปรุงอักษรไทยใหม่โดยประสมประสานกับอักษรมอญ เพราะทรงมีนโยบายที่จะให้มอญกับไทยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมอญกับไทยก็เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมาตลอดรัชกาลพ่อขุนรามคำแหง นอกจากทรงมีพระเจ้าฟ้ารั่ว คือมะกะโทเป็นราชบุตรเขยแล้ว ในปลายรัชสมัยของพระองค์ เมื่อทรงอยู่ในวัยชรามากแล้ว ยังเสด็จไปทรงกระทำพิธีอภิเษกพระเจ้าแสนเมืองมิ่งครองเมืองมอญแต่เมื่อสิ้นพ่อขุนรามคำแหงแล้ว ผู้สืบราชสมบัติต่อมาไม่มีความสามารถทำพระองค์ได้ เมืองมอญจึงหลุดมือไป”

“ตามทางสอบสวนของนักค้นคว้า ไทยเรามีหนังสือใช้มาก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหงช้านาน ถ้าในศิลาจารึกสุโขทัยว่า ลายสือไทยนี้มี นักค้นคว้าแปลความหมายคำว่าเป็นว่าหมายเฉพาะตัวหนังสือที่พ่อขุนรามคำแหงบัญญัติขึ้น แต่ไทยมี ลายสือไท อย่างอื่นมาแล้ว ไทยอาหมจนกระทั่งถึงบัดนี้ยังมีตัวหนังสือของตนเอง ชนชาติไทยในแดนจีนเวลานี้ยังมีตัวหนังสือไทยเดิมใช้ และมีลักษณะใกล้เคียงกับหนังสือลาว ไทยเขียงรุ่งในปัจจุบันยังมีหนังสือที่ใกล้เคียงกับหนังสือลาวเช่นกัน”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นไปในทางที่ว่า พ่อขุนรามคำแหง เป็นเพียงผู้ปฏิรูปหรือปรับปรุงอักษรไทยเท่านั้น ดังที่พระองค์ได้ทรงพระกรุณาพระราชทานพระบรมราชาธิบายไว้ในวิธีใหม่สำหรับใช้สระและเรียนหนังสือไทย เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2460 ตอนหนึ่งว่า “ถ้าพิจารณาดูแล้วก็คงจะเห็นได้โดยชัดเจนว่า ความฉงนและความยุ่งยากทั้งปวงเกิดขึ้นเพราะการวางสระของเราไม่เป็นระเบียบอันหนึ่งอันเดียวกัน”

“ความลำบากอันนี้ พ่อขุนรามคำแหงผู้เป็นมหาราช ครองกรุงสุโขทัยศรีสุพรรณาลัย (ซึ่งเรียกกันว่า “พระร่วง” นั้น) ได้ทรงรู้สึกอยู่แล้ว และได้ทรงพยายามที่จะแก้ไขโดยกำหนดให้วางสระบรรทัดเดียวกับพยัญชนะทั้งสิ้น ดังปรากฏอยู่ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง มหาศักราช 1214 (พ.ศ. 1835) นั้นแล้ว”

“แต่อาศัยเหตุที่ผู้รู้หนังสือไทยในพระนครสุโขทัยโดยมากเป็นนักบวช และได้เคยใช้หนังสือขอมมาเสียนานแล้ว และไม่ยอมใช้หนังสือไทยเขียนคัมภีร์และหนังสือเทศน์ต่าง ๆ หนังสือแบบพ่อขุนรามคำแหงจึงมิได้ต่อกันเป็นแบบแผนสำหรับเขียนภาษาไทย ต่อจากรัชสมัยขุนรามคำแหงมาไม่กี่ปี ในรัชสมัยพระยาภาณุไทย สระต่าง ๆ ที่ขุนรามคำแหงได้ดัดเอาขึ้นหรือลงมาไว้บรรทัดเดียวกับพยัญชนะนั้น ก็ได้กลับลงหรือขึ้นอย่างเดิม ตามแบบเขียนสระของขอม ดังปรากฏอยู่ในศิลาจารึกของพระยาภาณุไทย มหาศักราช 1279 (พ.ศ. 1900) นั้นแล้ว และได้คงอยู่เช่นนั้นต่อมาจนทุกวันนี้”

ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเกส มีความเห็นว่า “อันตัวอักษรไทยมักเข้าใจกันว่า พระเจ้ารามคำแหงมหาราช หรือที่เรียกกันในจารึกว่า พ่อขุนรามคำแหง ซึ่งครองกรุงสุโขทัย ทรงประดิษฐ์ขึ้น เมื่อ พ.ศ. 1826 ด้วยในศิลาจารึกของพระเจ้ารามคำแหงมหาราชกล่าวความไว้แห่งหนึ่งว่า เมื่อก่อนลายสือไทยนี้มี (มหาศักราช) 1205 ศก ปีมะแม พ่อขุน-

รามคำแหง หาใครใจในใจ แต่ใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้จึงมี เพื่อชุนผู้นั้นใส่ไว้”  
ดังนั้น ถ้าสังเกตคำที่ใช้ในจารึก จะเห็นได้ว่ามีคำ นี้ อยู่ต่อคำ ลายสือไทย ทุกแห่งหมายความว่า หนังสือไทยอย่างนี้ มิได้ประสงค์จะแสดงว่า หนังสือของชนชาติไทยพึงมีขึ้นต่อเมื่อ พ.ศ. 1826”

“เมื่อตรวจตราพิจารณาตัวอักษรของชาติไทยทุกพวกที่มีอยู่ในเวลานี้ ก็เห็นว่า สมจริงเช่นนั้น ทั่วเขตเมืองไทยตั้งภูมิลำเนาบ้านเมืองอยู่ในดินแดนซึ่งทุกวันนี้เป็นอาณาเขตจีนทางฝ่ายใต้ ในชั้นเมื่อชนชาติไทยยังอยู่เมืองเดิม เห็นจะยังไม่รู้จักหนังสือ ครั้นเมื่อราว พ.ศ. 400 พวกจีนมีอำนาจขึ้น ก็ตั้งถิ่นขยายอาณาเขต รุกแดนพวกไทยเข้ามาโดยลำดับ พวกไทยก็ไม่ยอมอยู่ในอำนาจจีน จึงพร้อมใจกันอพยพจากเมืองเดิม มาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในประเทศพม่า มอญ ลาว มากขึ้นเป็นอันดับมา ไทยพวกหนึ่งซึ่งไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ทางริมลำน้ำสลวิน และต่อไปในแดนพม่าจนถึงแดนอัสสัม ได้ชื่อว่าไทยใหญ่ อีกพวกหนึ่งซึ่งมาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในแดนทังเกีย แคนเมืองสิบสองเจ้าไทย สิบสองพันนา ได้ชื่อว่าไทยน้อย...”

“ต่อมา พวกไทยน้อยอพยพลงมาตั้งภูมิลำเนาถึงแดนลานช้าง ลานนา และสยามประเทศ จนมาได้เป็นใหญ่ในประเทศนี้เป็นที่สุด อาศัยเหตุการณเป็นดังกล่าวนั้น พวกไทยที่มาตั้งบ้านเมืองอยู่ทางประเทศเหล่านี้ จึงเป็น 3 พวก คือ พวกไทยใหญ่อยู่ทางตะวันตกพวกหนึ่ง พวกไทยน้อยแยกเป็นไทยเหนือ คงอยู่ในแดนทังเกีย สิบสองเจ้าไทยสิบสองพันนา และลานนาไทยพวกหนึ่ง เป็นไทยกลาง ลงมาอยู่ในแดนลานช้างและสยามประเทศนี้พวกหนึ่ง ทุกวันนี้ถ้าว่าด้วยชนชาติไทยยังแพร่หลายอยู่ในเหล่าประเทศทางตะวันออกนี้ นอกจากสยามประเทศ ยังมีไทยอยู่ในแดนจีน แคนทังเกีย แคนพม่า ตลอดจนมณฑล อัสสัมแดนอินเดีย ยังพูดภาษาไทยด้วยกันทั้งสิ้น เป็นแต่สำเนียงเพี้ยนกัน ส่วนอักษรซึ่งพวกไทยใช้อยู่ทุกวันนี้ก็มีหลายอย่าง มีเค้ามูลต่าง ๆ กัน แบบอักษรไทยซึ่งพระเจ้ารามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์ขึ้นนั้น เป็นอักษรของพวกไทยกลาง ยังมีอักษรของพวกไทยใหญ่ และของพวกไทยน้อยอีกต่างหาก เกิดขึ้นโดยอาศัยเหตุต่างกัน แต่ล้วนอาศัยต้นแบบอักษรซึ่งได้มาจากอินเดียด้วยกันทั้งนั้น...”

“เมื่อพวกไทยอพยพมาจากเมืองเดิมถึงที่ใดกล่าว...แล้ว ก็มาตั้งภูมิลำเนาอยู่ติดต่อกับอาณาเขตของมอญ เป็นเวลาเมืองมอญกำลังรุ่งเรืองอยู่ในฝ่ายตะวันตก พวกไทยจึงได้รับอิทธิพลจากมอญหลายอย่าง มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาและอักษรศาสตร์เป็นต้น”

“แบบอักษรซึ่งข้าพเจ้าสันนิษฐานว่าพวกไทยได้เอามาจากมอญเมื่ออพยพมาใหม่ ๆ นั้น แม้ไม่มีตัวอย่างตัวอักษรปรากฏอยู่ในบันทึกก็ถึงกระนั้นเหตุที่ข้าพเจ้ากล้ากล่าวว่าพวกไทยได้ศึกษาอักษรศาสตร์จากมอญ และเอาตัวอักษรมอญมาแปลงใช้เขียนภาษาไทยนั้นคือลักษณะอักษรอาหม คือ ผู้ไทย เมืองสิบสองพันทนา ที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้ ล้วนเป็นลักษณะอักษรมอญเก่าทั้งนั้น...”

“พวกไทยน้อยซึ่งลงมาตั้งภูมิลำเนาอยู่ทางลำน้ำยม ชั้นแรกก็เห็นจะใช้อักษรไทยที่ได้แบบมาจากมอญเหมือนพวกไทยอื่น ๆ แต่ธรรมดามนุษย์ซึ่งอยู่ในใต้อำนาจของชาติอื่นมักจะเอาขนบธรรมเนียมของชาตินั้นมาปะปนกับขนบธรรมเนียมของชาติตน และมักจะเอาภาษาและอักษรของชาตินั้นมาใช้ด้วย”

“เมื่อราว พ.ศ. 1500 พวกขอมได้แผ่อาณาเขตมาถึงดินแดนของไทยซึ่งตั้งอยู่ทางริมน้ำยม และได้ปกครองเมืองชะเลียงและเมืองสุโขทัย ในคราวนั้นพวกไทยคงจะได้ศึกษาอักษรขอมหัด อันเป็นอักษรสำคัญที่ใช้ในทางราชการบ้านเมือง จึงแปลงตัวอักษรเดิมของไทยมาเป็นรูปคล้ายอักษรขอมหัด เหมือนอย่างพวกไทยที่มาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในประเทศพม่า มีพวกเงี้ยวเป็นอาทิ ก็ได้เอาตัวอย่างอักษรพม่าบางตัวมาใช้เขียนภาษาของตน...”

“ภายหลังตั้งแต่พระเจ้าศรีอินทราทิตย์ประกาศตั้งกรุงสุโขทัยเป็นอิสระเมื่อราว พ.ศ. 1800 อำนาจของขอมในสยามประเทศอ่อนลง พระเจ้าแผ่นดินในราชวงศ์พระร่วงกรุงสุโขทัย มีพระราชประสงค์จะให้ราษฎรพื้นเมืองเล็กประพฤติกิตามธรรมเนียมขอม และคงจะได้ให้เลิกใช้ภาษาเขมรในทางราชการ และกลับใช้ภาษาไทยอีกด้วย”

“ครั้นถึงรัชกาลพระเจ้ารามคำแหงมหาราช หรือซึ่งเรียกในศิลาจารึกว่าพ่อขุนรามคำแหง พระองค์ทรงพระราชดำริเห็นว่า อักษรซึ่งพวกไทยได้แบบอย่างมาจากมอญไม่สะดวกแก่การเขียนภาษาไทย ถ้าใช้ต่อ ๆ ไปกลัวจะเป็นการขัดข้องเนื่อง ๆ ทั้งการที่จะใช้อักษรขอมล้วนไม่เป็นการสมควร เพราะเมืองสุโขทัยก็ได้เป็นอิสระขึ้นแล้ว พ่อขุนรามคำแหงจึงหาใคร่ใจในใจ แลใส่ลายสือไทยนี้ ตามที่พระองค์เล่าไว้ในศิลาจารึกซึ่งข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่สังเกตเห็นว่าการที่พ่อขุนรามคำแหง ใส่ลายสือไทยนั้นดูเหมือนได้เอาอักษรหัดของขอมซึ่งพวกไทยเปลี่ยาแปลง และใช้เขียนภาษาไทยมา

แก้ไขให้ดีขึ้นเท่านั้นเป็นสำคัญ คือรูปสัณฐานตัวอักษรของพระองค์คล้ายรูปสัณฐานของ อักษรขอม ซึ่งจะอธิบายต่อไปอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง วิธีใช้ตัวพยัญชนะแทนไม้ผัด คือ ใช้ตัวพยัญชนะ 2 ตัวเรียงกัน ตัวหน้าเป็นตัวสะกด ตัวหลังเป็นไม้ผัดนั้น นั่นก็เป็นวิธี ของขอมเหมือนกัน เช่น กนณ อ่านว่า กัน เป็นต้น”

“การเปลี่ยนแปลงแก้ไขของพ่อขุนรามคำแหงที่กล่าวมานี้ พวกไทยซึ่งอยู่ทางริม ลำน้ำยม กับแม่น้ำเจ้าพระยา ได้ยอมรับเห็นว่าดี และเอาไปใช้ทั้งหมด เว้นแต่วิธีเรียง สระอย่างเดียวกันนั้น คือในแผ่นดินพระยาสิทธิ์ไทยธรรมราชา บรรดาศักดิ์จารึกภาษาไทย กลับใช้สระ อี อี้ บนตัวพยัญชนะ และ อุ อู ใต้ตัวพยัญชนะ ตามแบบโบราณนอกนั้น ลักษณะตัวอักษรก็ดี วิธีเรียงตัวพยัญชนะกับวิธีใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์ก็ดี ได้คงตาม แบบที่พ่อขุนรามคำแหงทรงพระราชดำริจัดขึ้นทั้งสิ้น” (ตำนานอักษรไทย หน้า 1-16)

ที่น่าขบคิดความเห็นของท่านผู้รับมาเสนอไว้ในที่นี้ ก็เพื่อจะได้เป็นข้อประกอบ การวินิจฉัยว่า ความเห็นทั้งสองฝ่ายนั้น อย่างไหนมีเหตุผลที่ควรเชื่อว่าจะเป็นไปได้ตามนั้น

มีทางที่น่าจะเป็นไปได้อยู่อีกทางหนึ่ง คือคำว่า “ลายสือไทยนี้” นั้น น่าจะ หมายถึงข้อความที่จารึกเป็นภาษาและอักษรไทยอย่างที่จารึกไว้นี้ ดูไม่น่าจะหมายถึงเฉพาะ ตัวอักษร เพราะถ้าประสงค์จะแสดงว่าตัวอักษรนี้เป็นสิ่งที่พ่อขุนรามคำแหงทรงคิดบัญญัติ ขึ้นก็น่าจะจารึกตัวอักษรไว้ให้ครบตามจำนวนที่บัญญัติขึ้น แล้วจึงบอกว่า “เมื่อก่อนลายสือ ไทยนี้มี...” การที่จารึกเป็นเรื่องเป็นราวจนถึงคานที่ 4 ซึ่งเป็นคานสุดท้ายแล้ว จึงบอก ไว้อย่างนี้ ก็เป็นการบ่งอยู่ในตัวว่า เมื่อก่อนนั้นคำจารึกอย่างที่จารึกไว้นี้ยังไม่มี มามีขึ้น ต่อเมื่อพ่อขุนรามคำแหง “ใส่ไว้” เพราะก่อนนั้นมีแต่จารึกเป็นภาษาและอักษรชนชาติอื่น มีมอญเขมร เป็นต้น

คำ “ใส่-ใส่ไว้” นั้น ก็น่าจะหมายความว่า บรรจุไว้, บันทึกไว้ หรือเขียนไว้ เช่น ในบานแพนทหนังสือไตรภูมิภิกขา (ไตรภูมิพระร่วง) กล่าวไว้ว่า “เจ้าพระญาเลไลไทยนี้ ฐเป็นหลานเจ้าพระญารามราช ผู้เป็นสุริยวงศ์ แลเจ้าพระญาเลไทยได้เสวยราชสมบัติใน เมืองสขนาลัยได้ 6 เช้า จึงได้ไตรภูมิภิกขามูล ใส่เพื่อโค? ใส่เพื่อมีอรรถพระอภิธรรม แลจะใคร่เทศนาแก่พระมารดาท่าน...” คำ “ใส่” ในที่นี้น่าจะหมายความว่า เขียน หรือ แต่งไว้ อันได้แก่เขียนไตรภูมิภิกขาไว้ คงไม่หมายความว่า ประดิษฐ์หรือบัญญัติอักษรใน

ไตรภูมิภคดา โภชนัยนี้ ข้อว่า “พ่อขุนรามคำแหง หาใครใจในใจ และใส่ลายสีไทยนี้” จึงน่าจะหมายความว่า พ่อขุนรามคำแหงทรงดำริจารึกหรือเขียนลายสีไทย (หนังสือไทย) นี้ไว้ คงไม่หมายความว่า พระองค์ได้ทรงคิดประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นเป็นคนแรก ดังที่มักเข้าใจกัน เพราะก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้น ชนชาติไทยก็มีอักษรไทยใช้อยู่แล้ว ดังที่ ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเคส์ กล่าวไว้ แม้อักษรนั้นจะได้แบบมาจากอักษรมอญ-เขมร แต่เมื่อไทยได้นำมาเปลี่ยนแปลงใช้แล้ว ก็น่าจะถือได้ว่าเป็นอักษรไทยโดยสมบูรณ์

อักษรไทยที่ใช้มาก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้น อาจเป็น “อักษรไทยน้อย” หรืออักษรอย่างที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 2 คือจารึกวัดศรีชุมนั้นก็ได้ พ่อขุนรามคำแหง คงเห็นความไม่สะดวกบางประการ เช่นการเขียนสระไว้ข้างบนข้างล่างพยัญชนะเป็นต้น พระองค์จึงทรงคิดแก้ไขอักษรวิธีเสียใหม่ ดังที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 นี้ แต่ปกติวิสัย คนนั้นเมื่อเคยชินอยู่กับสิ่งใด ก็ยากที่จะเลิกสิ่งนั้นได้ เมื่ออักษรแบบเก่าได้เคยใช้กันมาช้านานจนเคยชินติดเป็นนิสัยและยากที่จะเลิกใช้ อักษรที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงใหม่ก็ยากที่จะแพร่หลายได้ และคงมีใช้อยู่ไม่นานนัก อย่างมากก็เพียงชั่วรัชกาลของพ่อขุนรามคำแหง หรือหลังจากนั้นเล็กน้อยเท่านั้น หลังจากนั้นก็ได้หันกลับไปใช้อักษรแบบเก่าอีก ทั้งนี้ก็เพราะว่าอักษรอย่างที่ปรากฏในหลักที่ 1 นี้ ยังไม่พบว่าได้จารึกไว้แห่งใดอีก คงมีเพียงหลักเดียวเท่านั้น จารึกภาษาและอักษรไทยหลักอื่น ๆ นอกจากหลักนี้ ปรากฏว่าเป็นอักษรแบบอื่นเช่นอย่างที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 2 และอักษรแบบลานนาไทย ก็คือตัวธรรม และตัวฝักขาม (ไทยน้อย) กับอักษรแบบลานช้าง ก็คืออักษรธรรมและอักษรไทยน้อย

ข้อที่น่าเชื่อว่าอักษรไทยอย่างที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 2 เป็นอักษรที่ใช้มาก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหง ก็คือ เมื่อสิ้นรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงแล้ว กรุงสุโขทัยก็ยังมีอำนาจอยู่ เมื่อเลิกใช้อักษรอย่างที่พ่อขุนรามคำแหงทรงแก้ไขเปลี่ยนแปลงใหม่นั้นแล้วจึงไม่น่าจะเป็นไปได้ที่กรุงสุโขทัยจะหันไปใช้อักษรชนชาติอื่น เช่นอักษรขอม เมื่อไม่ใช้อักษรขอม ก็จะต้องใช้อักษรไทย และอักษรไทยที่กลับนำมาใช้ นั่น ก็จะต้องเป็นอักษรไทยแบบเก่า ซึ่งน่าจะได้แก่อักษรไทยอย่างที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 2 ซึ่งจารึกไว้ในรัชสมัยของพระญาติไทยหรือพระธรรมราชาที่ 1 ซึ่งเป็นกษัตริย์องค์ที่ 5 แห่งราชวงศ์พระร่วงกรุงสุโขทัย นอกจากอักษรไทยแบบนี้แล้ว ก็ยังไม่พบว่าสมัยสุโขทัยจะใช้อักษรไทย

แบบไหนอีก ถ้าพิจารณาตามลักษณะอักษรโดยละเอียดทั่วถ้วนแล้ว ก็จะทำให้เห็นว่า อักษรที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกหลักที่ 2 นั้น ก็คืออักษรที่พัฒนามาจาก “อักษรไทยน้อย” นั้นเอง และน่าจะเชื่อว่าอักษรไทยน้อยนี้เองที่พัฒนามาเป็นอักษรไทยกลางในปัจจุบัน และเป็นอักษรลาวในประเทศลาวบัดนี้ ชั้นเดิมทีเดียว อักษรไทยน้อยนั้น น่าจะเป็นอย่างที่ใช้จารวรรณคดีภาคอีสานฉบับโบราณ เช่นเรื่องศิลาปรีชัช ผาแดงนางไอ่ เป็นต้น เพราะอักษรและอักษรวิธีมีส่วนใกล้เคียงกับอักษรขอมมาก ต่อมาจึงพัฒนาเป็นรูปลักษณะอย่างที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 2 ในที่สุดก็พัฒนามาเป็นอักษรไทยกลางและอักษรลาวในปัจจุบันดังกล่าวแล้ว

เคยได้ยินบางท่านเห็นไปว่า อักษรจารึกในศิลาจารึกหลักที่ 2 นั้น เป็นอักษรที่คัดแปลงมาจากอักษรที่พ่อขุนรามคำแหงประดิษฐ์ขึ้น โดยใช้อักษรวิธีแบบขอมคือเอาสระผสมข้างหน้า ข้างหลัง ข้างบน และข้างล่างพยัญชนะ แต่ก็ยังคงใช้อักษรวิธีแบบพ่อขุนรามคำแหงหลงเหลืออยู่เป็นบางคำ คือคำที่ออกเสียงผสมตัว อ เช่น อินทรบดินทราทิตย์ เพราะสระ อี ในคำ “อิน --” เรียงอยู่ในระดับเดียวกับพยัญชนะแบบของพ่อขุนรามคำแหง ที่เห็นอย่างนี้ อาจจะเป็นเพราะไม่เข้าใจหลักการใช้สระตามแบบอักษรไทยน้อยก็ได้ที่จริง สระ อี อี อี อี (อุ อุ เอ โอ) นั้น ตามแบบอักษรไทยน้อยชั้นเดิมเขียนได้เป็น 2 แบบ คือแบบสระจมและแบบสระลอย แบบสระจมนั้นหมายความว่า เมื่อนำสระเหล่านี้ไปผสมกับพยัญชนะ จะมีรูปปรากฏอยู่ข้างบนพยัญชนะ เช่น กิ กิ เป็นต้น ส่วนแบบสระลอยนั้น หมายความว่า เมื่อสระเหล่านี้ใช้ออกเสียงผสมตัว อ ท่านจะเขียนไว้ลอย ๆ โดยไม่ต้องมีตัว อ เป็นท่อน และเขียนไว้ในระดับเดียวกับพยัญชนะ เช่น -อินทร (อินทร) -ก (อิก) เป็นต้น คำที่เป็นสระลอยที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกหลักที่ 2 นั้น จึงน่าจะเป็นการเขียนตามหลักอักษรวิธีแบบไทยน้อย ไม่น่าจะเป็นการจารึกไว้ตามแบบพ่อขุนรามคำแหงแต่อย่างใด คำจารึกพ่อขุนรามคำแหง (หลักที่ 1) เสียอีก ที่น่าจะใช้อักษรวิธีแบบไทยน้อยหลงเหลืออยู่ คือคำว่า “จูงวัวไปค้า” นั้น ตัวจารึกเป็น “จูงจววไปค้า” (จูงจ่องววไปค้า) ซึ่งน่าจะเป็นเขียนตามแบบไทยน้อยที่เรียกว่าแบบ เที้ยย (ตุตีเต่าคาย) อันเป็นแบบประหยัอักษรดังกล่าวแล้วในข้อ 1.5 (9) หากเป็นจริงตามนี้ ก็น่าจะเป็นข้อยุติได้แล้วว่า อักษรจารึกในศิลาจารึกหลักที่ 2 (จารึกพระญาติไทย) นั้น เป็นอักษรไทยที่มีมาก่อนของพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งพระองค์อาจจะทรงเห็นว่าอักษรวิธีแบบนี้มีลักษณะยุ่งยากจึงทรง

คิดคัดแปลงเสียใหม่ (ดังปรากฏอยู่ในหลักที่ 1) ซึ่งทั้งร่องรอยของเก่า คือคำ “จูงวว ไปคำ” ไว้ให้เห็นอยู่ และน่าจะมีใช้อยู่เพียงชั่วรัชกาลของพระองค์เท่านั้น หลังจากนั้นก็ได้กลับไปใช้อักษรไทยน้อยหรืออักษรไทยเดิมดังกล่าวแล้ว และอักษรไทยเดิมหรืออักษรไทยน้อยนั้น เมื่อพิเคราะห์ครูปักขรแล้ว จะเห็นว่ามีส่วนใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกับอักษรคฤณฑ์หรือสังสกฤตครั้งราชวงศ์บัลลวะแห่งอินเดียมาก จึงน่าจะเชื่อว่าอักษรไทยเดิมของเราน่าจะคัดแปลงมาจากอักษรคฤณฑ์แห่งราชวงศ์บัลลวะนี้

มีข้อที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งคือ ทางภาคพายัพสมัยโบราณนิยมใช้อักษรตัวธรรมเขียนคำบาลี และใช้อักษรตัวฝักขามเขียนคำเมืองหรือคำพื้นเมือง ทางภาคอีสานสมัยโบราณก็นิยมใช้อักษรธรรมเขียนคำบาลีและคำพื้นเมืองอันเป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมหรือศาสนา เช่นหนังสือเทศน์มหาชาติเป็นต้น ส่วนอักษรไทยนิยมใช้เขียนคำพื้นเมืองทั่วไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า อักษรธรรมเป็นอักษรวัดหรือศาสนจักร อักษรไทยน้อยเป็นอักษรชาวบ้านหรืออาณาจักร ส่วนทางกรุงศรีอยุธยา นั้น ทางศาสนจักรนิยมใช้อักษรขอมเขียนกัมภีร์ทางศาสนาทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย แต่ทางอาณาจักรนิยมใช้อักษรไทยเป็นพื้น ความนิยมดังกล่าวนี้ยังคงมีต่อมาจนถึงต้นสมัยรัตนโกสินทร์นี้ ที่กล่าวนี้กล่าวตามหลักฐานเอกสารอักษรตัวเขียนเท่าที่พบเห็นมาและที่เก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ

ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้ จึงน่าจะเชื่อได้ว่า “ลายสือไทย” นั้น หมายถึงข้อความหรือเรื่องราวที่จารึกเป็นภาษาและอักษรไทยอย่างที่ปรากฏในจารึกนี้ ซึ่งเป็นอักษรที่พ่อขุนรามคำแหงทรงแก้ไขเปลี่ยนแปลงใช้ในรัชกาลของพระองค์ดังกล่าวแล้ว

(2) 1205 ศก ปีมะแม ตกในคืนเป็นมหาศักราช ตรงกับ พุทธศักราช 1826 ปีมะแม

(3) หก เป็นคำกริยานุเคราะห์ หมายความว่า หาก ข้อว่า หากใครใจ-ในใจ จึงหมายความว่า หากใครใจในใจ คำ หาก กับ หาก นี้ ในสมัยสุโขทัยนั้น น่าจะใช้แทนกันได้อย่างคำ แม่ กับ แม้น เช่นในศิลาจารึกหลักที่ 2 ซึ่งจารึกไว้ในรัชสมัยพระญาติไทยว่า “กูหากใช้คนกูกะทำการบุญสมภารวันเดี่ยวยี่สิบแปดประการ...” ในจารึกหลักที่ 3 ซึ่งจารึกไว้ในสมัยเดียวกัน (พ.ศ. 1900) ว่า “แลความคั่งนี้เราบมิหากกล่าวคำพระพุทธเจ้าเราหว่ารงบอกไว้เองได้...” แต่ในไตรภูมิภคของพระญาติไทย ใช้คำหาก เป็นพื้น เช่น

“...แต่ฝูงหมีทั้งหลายอันอยู่ในป่า หากมันขึ้นมาส่งแก่ชาวครัวทั้งหลายทุกวัน...ครั้นว่าเข้านั้น  
สุกได้ ไผ่หากดับไปเองแล” (ไตรภูมิ หน้า 593, 614)

ในวรรณคดีภาคอีสานก็ใช้คำว่า หาก เป็นพิน เช่น “เสไล มักว่าเสลมโยเทียน  
ย่อมแล้วด้วยหินทั้งแท่ง อันโลกหากตั้งแต่ไว้แต่ปฐมกัปป์” (มหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์จุล-  
พน หน้า 3)

มีข้อที่น่าสังเกตอย่างหนึ่ง คือคำ หาก นี้ ในวรรณคดีภาคอีสานพบว่ามีเขียน  
เป็นสองรูป คือเขียนอย่างมีตัว ก สะกดว่า หาก ก็มี เขียนอย่างไม่มีตัว ก สะกด แต่ใช้  
จุดสองจุดเขียนไว้บนสระอา เป็น ห่า ก็มี แต่อ่านว่า หาก เช่นเดียวกัน คำ ห่า ที่ใช้  
ในศิลาจารึกหลักที่ 1 นี้ น่าจะเป็นแบบเดียวกับคำ ห่า นั้นกระมัง

(4) ใคร่ใจในใจ หมายความว่า กรุ่นคิดในใจ, ตำริในใจ (ใคร่ใจ = คิด,  
ใคร่ใจในใจ = คิดในใจ) คำ “ใคร่ใจ” นั้น ทางภาคอีสานก็หมายความว่าคิดเช่นใน  
วรรณคดีว่า

ภาคนี้่งตำบล	ตามแห่งเพณื
หลอนเห็น สิ้นเงินสิ้นคำ	ใคร่ใจมักได้
บ่เหลือที่ บิ่ปรายตำบล	जारจาจำเที่ยง
ชอบว่าไผ่หาก ไว้โทษฮ้าย	ชอมให้จึงเอา

(ท้าวฮุ่ง หน้า 204)

(5) ไล่ ตามปรกติคำนี้หมายความว่า บรรจุ, บรรทุก และสวม แต่ชื่อว่า  
“ไล่ลายสือไทยนี้” น่าจะหมายความว่า บันทึก, เขียนหรือจารึก “ลายสือไทยนี้”

(6) เพื่อ หมายความว่า เพราะ เนื่องด้วย กุคำอธิบายในข้อ 1.2 (21)